

Jan Firay.

Olomouc, Moravia -- Vlastenecký spolek muzikovní

ČASOPIS

VLASTENECKÉHO

MUZEJNÍHO SPOLKU V OLOMOUCI.

no. 73-81

ROČNÍK XIX.

S 11 TABULKAMI A 5 OBRÁZKY V TEXTU.

V OLOMOUCI 1902.

Nákladem Vlasten. muz. spolku v Olomouci. — Tiskem Kramáře
a Procházky v Olomouci.

6. *Lithobius curtipes* C. Koch.

7. *Gervaisia costata* Waga.

Tím stoupl počet moravských stonožek na 53 druhů a 4 variety. V příštích statích podám zpracování bohatého materialu, který byl během několika let v jeskyních a v celém krasovém území i na jiných místech kollegou p. Absolonem získán a mně laskavě odevzdán, dále obraz myriopodofauny z kopců Palavských, z poříčí Dyje atd.

II.

Seznam literatury o stonožkách moravských.

1. 1861. Wankel H. Beiträge zur österr. Grottenfauna. — Sitzungsber. der math.-natur. Classe d. kaiserl. Akad. d. Wiss. Wien. XLIII.
2. 1880. Latzel R. Die Myriopoden der österreichisch-ungarischen Monarchie I. Hälfte: Die Chilopoden.
3. 1883. Uličný J. Bericht über bei Brünn gesammelte Myriopoden. — Verhandl. des naturf. Vereines in Brünn, XXII.
4. 1884. Latzel R. Die Myriopoden der österreichisch-ungarischen Monarchie II. Hälfte: Die Symphylen, Pauropoden u. Diplopoden.
5. 1899. Absolon K. Systematický přehled fauny jeskyní moravských. — Věstník Klubu přírodovědeckého v Prostějově.
6. 1899. Verhoeff C. Über europäische Höhlenfauna. 3. Aufsatz. — Zool. Anz. Bd XXII. No. 602.
7. 1900. Absolon K. Kritické úvahy o moravské zvířené jeskynní. — Časopis Matice moravské v Brně 1901.

V Praze, 22. listopadu 1901.

Diluvialní člověk u Krapiny v Chorvatsku.

Podává J. V. Želízko.

Nebude zajisté pro Moravu, jako klassickou půdu epochalních diluvialních nálezů bez zajímavosti, zmíním-li se několika slovy o pozoruhodných nálezech zbytků diluvialního člověka a jeho současníků, jež učinil před nedávnem professor geologie na zářebské universitě, Karel Gorjanovič-Kramberger, u Krapiny v severním Chorvatsku.

Učenec tento napsal o výzkumech svých několik menších předběžných zpráv, po různu uveřejněných, až teprve tohoto roku vydal obsáhlejší pojednání se zdařilými ilustracemi, ve zprávách anthropologické společnosti ve Vídni,* z nichž těchto několik zajímavých dat týkajících se výše uvedeného naleziště, vyjímám.

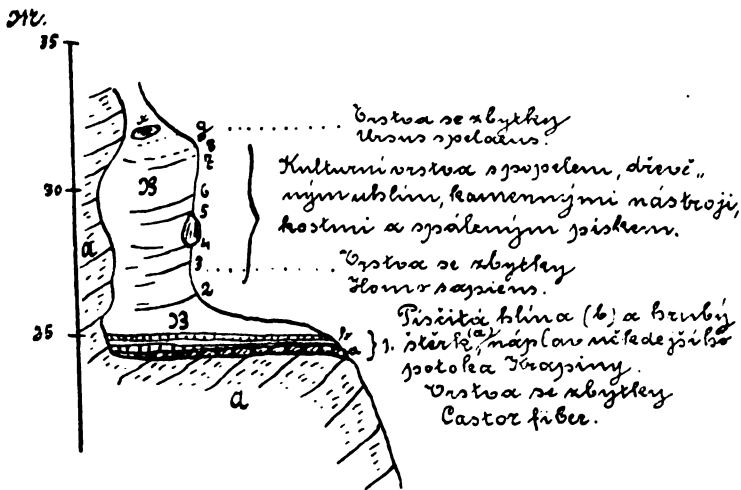
Autor v úvodu své práce zmiňuje se zprvu o některých diluvialních nálezech, jež byly učiněny v různých nalezištích Chorvatska a jež

*) Der paläolithische Mensch und seine Zeitgenossen aus dem Diluvium von Krapina in Kroatien. Mittheil. d. Anthrop. Gesell. in Wien. XXXI. Band 190, S. 164—197. (Mit 4 Tafeln und 13 Textfiguren.)

vykazují do dnes tyto druhy diluvialní fauny: *Elephas primigenius*, *Rhinoceros tichorhinus*, *Bison priscus*, *Cervus alces*, *Cervus elaphus*, *Cervus euryceros* a *Ursus spelaeus*.

Podklad diluvialních vrstev u Krapiny, jež tvoří jaksi vlastně úpatí kopce Hušnjakova, jest třetihorní (miocénní) pískovec. Ku bližšímu poznání geologického charakteru těchto diluvialních vrstev podávám zde zajímavý profil, jenž jest výmluvnější než jakýchkoliv jiný dlouhý popis.

Jak z výzkumů Krambergerových vysvitá, stávalo v těchto místech, kdysi v dobách dávných, řečiště diluvialní řeky, nynějšího to potoka Krapiny (kterézto řečiště nyní o 25 metrů nížeji kleslo), jehož vody, vymílající pískovcový břeh kopce Hušnjakova, v místech těchto zároveň veliký výmol vytvořily, kde se později vrstvy diluvialní usadily. Vrstva

Kopce Hušnjakovo u Krapiny.

A = miocénní pískovec, B = Eluvium a a, x = spálené kusy a A.

nejspodnější přes 1 metr mocná, obsahuje část náplavy bývalé diluvialní řeky hrubý štěrček (1 a), spočívající na uvedeném třetihorním pískovci (A) a písčitou hlínou (1 b). V naplavené této vrstvě zjištěn byl vodní měkkýš *Limnaeus sp.*, vedle četných zbytků bobra (*Castor fiber*), tedy zvířete, jež v době diluvialní poblíže vody žilo.

Vrstva tak zvaného eluvialního nánosů (B) — vzniklá zvětráním miocénního pískovce, jehož částky se postupem času na sebe nahromadily, vytvořivše ji skoro na 20 metrů mocnou — obsahuje množství kostí diluvialních zvířat, jakož i zbytky lidských koster, vedle primitivních kamenných a kostěných nástrojů.

Naleziště u Krapiny jest teprve nedávno známo.

První nálezy obdržel odtud Kramberger r. 1895. a to několik zbytků nosorožce a tura. Později r. 1899. navštívil sám naleziště toto,

naleznuv při té příležitosti v kulturní vrstvě promíchané popelem, dřevěným uhlím, spáleným pískem, kamennými odpadky a j. první stopy člověka. — Veškeré kulturní vrstvy, jež Kramberger v 9 nad sebou jdoucích pásem stanovil, leží na sobě více méně horizontálně, obsahující místy balvanu pískovcové, jež čas od času byly se svrchu svaleny a později zvětrávající ssutí zaneseny.

Ještě v létě téhož roku bylo u Krapiny s výkopy počato a sice s vykořisťováním vrstvy nejsvrchnější. Výsledek výkopů těchto byl neobyčejně bohatý. Kramberger našel zde přes 2000 kusů kostí a přes 600 kamenných odpadků, s jinými ještě předměty. Z lidských kostí, které se na 2 kulturní vrstvy (od spodního oddělení) obmezovaly, nalezeny tyto části: část levé spodní čelisti s pěti zuby, jedna čelist se šesti zuby, část svrchní čelisti se čtyřmi zuby. 80 zubů různých individuí, vedle množství jiných kostí.

V létě r. 1900 pokračováno bylo ve výzkumech, zvláště v dalším vykořisťování třetí kulturní vrstvy se zbytky člověka, jakož i prokopáváním zbývajících druhých vrstev. Práce tato byla velmi namáhavá, ježto se muselo použití dynamitu na rozstřílení velkých balvanů, jež ve vrstvě spočívaly. Po té teprve počalo se s výkopy a sice ve vrstvě nejvyšší, jež vykazovala velké množství kostí a zbytků medvěda jeskynního. Počínaje vrstvou touto, pokračováno s kopáním stále blížeji ku vrstvě třetí, při čemž uhozeno bylo na celou řadu ohnišť, místem se spálenými kostmi medvěda a partiemi se zbytky mamuta, nosorožce a i jiných zvířat. Ač malá prostora bývalého velkého ohniště, dosud jen málo lidských zbytků obsahovala, jsou tyto přec neobyčejně důležité.

Když po 64denní práci výzkumy u Krapiny skončeny, nebyl výsledek těchto kvantitativně bohatší jako r. 1899.; ale za to byl kvalitativně důležitější. Vedle některých nových nálezů zbytků člověka nalezeny byly zbytky zvířat, která v Krapině byla dosud neznáma. Zvláště důležitý jest nález zbytků sviště horního, (*Arctomys bobac* Schreb.) který jest v diluvialních vrstvách Chorvatska vůbec neznámý. Dále nalezeny byly zbytky kuny, křečka, želvy, jakož i kosti orla a j. Zbytky medvěda hnědého a jeskynního rovněž dlužno uvést.

Jak zprvu již uvedeno, jest diluvium u Krapiny dvojího původu a sice skládá se: 1. z nánosu řeky, 2. usazenin vzniklých zvětráním horních pískovců, jakož i balvanů dolů svalených, t. zv. eluvium (pásmo 2—9), v němž obsaženi jsou tito pozemní měkkýši: *Helix pomatia*, *Fruticicola*, *Campylaea* a *Zonites*. V nánosu tomto nalezeno bylo vedle zbytků člověka 16 druhů ssavců, 1 druh obojživelníka a tři druhy ptáků.

Seznam těchto druhů jest následovní:

A) Reptilia.

1. *Emys* (*Testudo*), želva.

B) Aves.

1. *Gallinidae*, těžko určitelné zbytky kurovitých.
2. *Oscinidae* (?), zbytky zpěvavých ptáků.
3. ? *Aquila*, hojně zbytky orla.

C) Mammalia.

Canidae:

1. *Canis lupus* Lin., vlk.

- Ursidae:
2. *Ursus arctos* Lin., medvěd hnědý.
3. *Ursus spelaeus* Blumb., medvěd jeskynní. (Zachoval po sobě ze všech zvířat, nejhojněji zbytků.)
- Mustelidae:
4. *Mustella foina* Erxl., kuna.
5. *Lutra* (?) *vulgaris* Erxl., vydra.
- Felidae:
6. ? *Felis*, lev.
- Sciuridae:
7. *Arctomys marmota* Schreb., svišť horní.
- Castoridae:
8. *Castor fiber* Lin., bobr.
- Cricetidae:
9. *Cricetus frumentarius* Lin., křeček.
- Equidae:
10. *Equus caballus* L., kůň.
- Rhinocerotidae:
11. *Rhinoceros antiquitatis* Blumb., nosorožec.
- Suidae:
12. *Sus scrofa ferrus* L., vepř divoký.
- Cervinae:
13. *Cervus elaphus* L., jelen.
14. *Cervus capreolus* L., srnec.
15. *Cervus euryceros* Aldr., jelen obrovský.
- Bovinae:
16. *Bos primigenius* Boj., tur.

Zbytky diluvialního člověka u Krapiny podrobil Kramberger důkladnému studiu, jakož i anthropologická měření různých kostí, zvláště zubů provedl, srovnav tyto s materialem recentním.

Na základě důkladného studia diluvialních vrstev a jich inventáře u Krapiny, dospěl Kramberger k resultátům, že zdejší diluvialní člověk, namnoze silné postavy, byl lovec, který robil sobě primitivní zbraně z kamene a kostí, jichž používal jednak k sebeobraně proti dravé zvěři, zvláště medvědu jeskynnímu, jakož i při lovu jiných zvířat na př. nosorožce, tura, jichž masem se živil.

Zbytky člověka nevyskytly se jinde mimo třetí kulturní vrstvu, v jejichž ohništích nalezeno bylo množství kostí, buď rozlámaných, opálených neb úplně spálených. Zbytky tyto náleží nejméně deseti různým individuím (dětem i dorostlým).

Kramberger se domnívá, soudě dle záhadných a přelámaných těchto kostí, že zdejší diluvialní člověk byl kannibalem, proti čemuž by se dalo ovšem mnoho namítati.

Naleziště u Krapiny, chovající v neporušené kulturní vrstvě zbytky nosorožce, medvěda, tura a jiných tvorů, vedle primitivních kamenných a kostěných nástrojů odpovídá Mortilletově stupni doby moustierské („Le Moustier“) ve Francii.